

ЛОГІСТИКА ТА ДОМАШНІ ГОСПОДАРСТВА

© 2019 ІВАНОВ Р. В., ІВАНОВ К. Р.

УДК 330.42

Іванов Р. В., Іванов К. Р. Логістика та домашні господарства

Основною метою роботи є дослідження принципів логістики в контексті їх зв'язку з особливостями функціонування домашніх господарств на макро- і мікроекономічному рівнях. Дослідження показало, що поведінкова життєдіяльність домогосподарства (його функціональне, структурне й організаційне представлення) окреслює простір складної соціально-економічної системи, в якій присутні соціально-економічні, когнітивно-рефлексивні зв'язки між агентами цієї системи, її центром і зовнішнім середовищем, які мають інформаційно-комунікативний характер забезпечення проходження матеріальних, фінансових, енергетичних та інших потоків. Виникнення інформаційно-комунікативних логістичних відносин розвитку домогосподарства є центром зародження процесів самоорганізації логістичних структур із метою створення умов економічної безпеки домогосподарств і інструментом опосередкованого впливу на економічну поведінку домогосподарств з боку держави.

Ключові слова: логістика, логістичні потоки, економічна поведінка, домогосподарство.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 15.

Іванов Роман Вячеславович – кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (просп. Гагаріна, 72, Дніпро, 49010, Україна)

E-mail: ivanov.r@ef.dnulive.dp.ua

Іванов Кирило Романович – студент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (просп. Гагаріна, 72, Дніпро, 49010, Україна)

УДК 330.42

UDC 330.42

Иванов Р. В., Иванов К. Р.
Логистика и домашние хозяйства

Основной целью работы является исследование принципов логистики в контексте их связи с особенностями функционирования домашних хозяйств на макро- и микроэкономическом уровнях. Исследование показало, что поведенческая жизнедеятельность домохозяйства (его функциональное, структурное и организационное представление) очерчивает пространство сложной социально-экономической системы, в которой присутствуют социально-экономические, когнитивно-рефлексивные связи между агентами этой системы, ее центром и внешней средой, которые имеют информационно-коммуникативный характер обеспечения прохождения материальных, финансовых, энергетических и других потоков. Возникновение информационно-коммуникативных логистических отношений развития домохозяйства является центром зарождения процессов самоорганизации логистических структур с целью создания условий экономической безопасности домохозяйств и инструментом опосредованного влияния на экономическое поведение домохозяйств со стороны государства.

Ключевые слова: логистика, логистические потоки, экономическое поведение, домохозяйство.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 15.

Иванов Роман Вячеславович – кандидат физико-математических наук, доцент, заведующий кафедрой экономической кибернетики, Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара (просп. Гагарина, 72, Днепр, 49010, Украина)

E-mail: ivanov.r@ef.dnulive.dp.ua

Иванов Кирилл Романович – студент, Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара (просп. Гагарина, 72, Днепр, 49010, Украина)

Ivanov R. V., Ivanov K. R.
Logistics and Households

The main aim of the publication is to research the principles of logistics in the context of their relation with the features of households' operating at the macro- and micro-economic levels. The research showed that the behavioral livelihood of household (its functional, structural and organizational representation) delineates the space of the complex socio-economic system, which contains socio-economic, cognitive-reflexive relations between the agents of this system, its center and its external environment, which have the information-communicative character of ensuring the passage of material, financial, energy and other flows. The emergence of the information-communication logistic relations of the household development is the center of the beginnings of processes of self-organization of logistic structures in order to create conditions of economic security of households and is the instrument of influence on the economic behavior of households on the part of the State.

Keywords: logistics, logistic flows, economic behavior, household.

Fig.: 2. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 15.

Ivanov Roman V. – Candidate of Sciences (Physics and Mathematics), Associate Professor, Head of the Department of Economic Cybernetics, Oles Honchar Dnipro National University (72 Haharina Ave., Dnipro, 49010, Ukraine)

E-mail: ivanov.r@ef.dnulive.dp.ua

Ivanov Kyrylo R. – Student, Oles Honchar Dnipro National University (72 Haharina Ave., Dnipro, 49010, Ukraine)

Загальновідомо, ще тип, місце та роль домашнього господарства в економіці зумовлені його функціями, серед яких основними є: відтворювальна, виробнича, споживча та заощаджувальна. А виконання цих традиційних для домогосподарства функцій впливає не лише на соціально-економічний розвиток країни та відносини в суспільстві, але й визначають напрями

для впорядкування державної політики, зумовляють поведінку всіх учасників ринкових відносин, створюють підґрунтя для конкуренції та впливають на логістичні процеси в національній економіці [1].

На думку А. Баскіна [2], О. Зуєвої [3], Г. Льовкіна [4], саме виділення в загальній інфраструктурі ринку такої таксономічної одиниці, як «домашнє господарство»

дає можливість визначення внеску домогосподарств у створення та використання валового національного продукту, оцінити їх участь у створенні та розподілу доходів, розширити можливості аналізу матеріальних потоків у сфері товарного обігу.

Отже, з огляду на економічні та поведінкові особливості функціонування та розвитку сектора домашніх господарств, актуальним є аналіз логістичних аспектів його функціонування.

Наукові дослідження концепцій логістики, елементів логістичної системи, окремих аспектів логістичного функціонування ринкових суб'єктів та проблематики доцільності застосування логістичних підходів у різних сферах діяльності привертала увагу таких зарубіжних і вітчизняних учених, як: Ю. Аванесов, А. Баскін, Б. Берман, Г. Болт, Х. Пізатулін, М. Джиллінгем, О. Дунаєв, Дж. Еванс, В. Здреник, А. Зирянов, О. Зуєва, Л. Ібрагімов, П. Каллен, Н. Котис, Є. Крикавський, Ф. Крутіков, К. Лайсонс, Г. Льовкін, Е. Мате, Ю. Неруш, С. Нікшич, Е. Ньюмен, О. Проценко, Н. Ратнер, С. Саркісов, Ч. Скворонек, С. Смерічевська, С. Уваров, Н. Фасоляк, Харольд Е. Фірон, Н. Хвищун, М. Шаригін, Я. Яндиганов і багато інших.

При цьому на сучасному етапі термін «логістика», логістичні підходи та принципи логістики вкрай рідко використовуються у сфері дослідження функціонування та розвитку сектора домашніх господарств, в публікаці-

ях, які стосуються проблем розвитку вітчизняних домогосподарств [4]. Можна налічити малу кількість наукових публікацій щодо проблем руху матеріальних і супутніх потоків між сектором домогосподарств та іншими секторами національної економіки, а також щодо місця логістики в забезпеченні розвитку домогосподарств, хоча підстави для цього є. Так, класична модель економічного кругообігу описує взаємодію сектора домашніх господарств, підприємств і державного сектора [1].

Метою наведеної роботи є дослідження принципів логістики в контексті їх зв'язку з особливостями функціонування домашніх господарств на макро- та мікроекономічному рівнях.

Термін «логістика» отримав сьогодні досить широке розповсюдження у сучасному суспільному житті й у бізнес-середовищі. При цьому виникнення логістики як теоретичної концепції і практичного управлінського інструменту відбулося дуже давно, але великий час вона використовувалася здебільшого як практичний інструмент в різних, зазвичай неекономічних сферах людської діяльності [5].

Можна сказати, що у своєму розвитку сучасна логістика пройшла чотири етапи (табл. 1), множину яких, на думку І. Смирнова [6], слід доповнити етапом «логістика майбутнього», що характеризується формуванням інфраіндустрії, ознакою якої є наявність високорозвинутої інфраструктури, що функціонує за принципом гнучких виробництв.

Таблиця 1

Сучасні етапи розвитку логістики

№ етапу	Період	Назва етапу	Особливості етапу
I етап	20–50-ті рр. XX ст.	Період «фрагментаризації»	<ul style="list-style-type: none"> – Усвідомлення значення логістики для господарського життя галузей економіки; – формування передумови логістичної концепції: зростання транспортних тарифів, поява та швидкий розвиток концепції маркетингу, зростання запасів і транспортних витрат та ін.; – поява логістики в бізнесі, що пов'язана зі сформованими збутовою та споживчою (ринковою) концепціями маркетингу
II етап	50–70-ті рр. XX ст.	Період концептуалізації	<ul style="list-style-type: none"> – Широке розповсюдження маркетингу; – виникнення концепції тотальних витрат, зміст якої полягав в тому, що можна перегрупувати витрати на дистрибуцію, щоб загальний рівень витрат на просування товарів від виробника до споживача зменшився; – швидкий розвиток комп'ютерних технологій; – зміни у стратегіях формування запасів; – увага до питання зниження витрат; – збільшення виробництва транспортно-складського обладнання, нових видів тари, сучасних автоматизованих складських комплексів
III етап	80–90-ті рр. XX ст.	Період інтегральної концепції	<ul style="list-style-type: none"> – Революція в інформаційних технологіях, що призвело до розуміння необхідності управління не тільки матеріальними, але й інформаційними потоками
IV етап	95-ті р. XX ст. – дотепер	Новітній етап розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Створення національних і міжнародних спеціалізованих союзів та асоціацій логістики; – удосконалення методів управління логістичними процесами

Джерело: складено авторами за матеріалами [5].

Так, період інтегральної концепції розвитку логістики, який згідно з Д. Бауерсоком [7], класифікується як період «логістичного ренесансу», характеризується тим, що саме прогресивний розвиток інформаційних технологій трансформував підхід до логістики, яка, крім процесу планування, управління та контролю ефективного потоку запасів сировини, матеріалів, товарів, послуг, передбачає обов'язкову наявність супутньої інформаційної підтримки на шляху від виникнення потоку до місця його споживання з метою задоволення потреб споживачів [8].

Еволюція, яку пройшла логістика, пов'язана з парадигмами, що склалися історично (табл. 2), а їх множини залежно від масштабу вивчення потоків можна об'єднати у ресурсну й інноваційно-інтеграційну парадигми.

Так, ресурсна парадигма полягає в тому, що матеріальний потік у функціональних розділах логістики є основним до фінансового й інформаційного потоків, оскільки моделі, методи, алгоритми, принципи управління спрямовані на вивчення саме товарного (матеріального) потоку. Ресурсна парадигма містить у собі аналітичну, технологічну та маркетингову парадигми.

А зміст інноваційно-інтеграційної парадигми міститься у тому, що «новизна логістики як науки управління полягає у зміні пріоритетів між різними видами господарської діяльності на користь посилення значущості діяльності з управління наскрізними потоками» [9], яка призвела до створення нового підходу до управління потоками – логістичного потоку.

Таблиця 2

Сучасні парадигми в логістиці

Логістична парадигма		Особливості
Ресурсна	Аналітична	Теоретична наука, яка досліджує проблеми управління матеріальними потоками у виробництві та обігу
	Технологічна та інформаційна	Процес планування, управління та контролю ефективного потоку запасів сировини, матеріалів, товарів, послуг з обов'язковою супутньою інформаційною підтримкою на шляху від виникнення потоку до місця його споживання з метою задоволення потреб споживачів
	Маркетингова	Опис та пояснення відносин між логістичними системами та можливостями підприємства в конкурентній боротьбі
Інноваційно-інтеграційна	Інтегральна	Синтетичний інструмент менеджменту, інтегрований матеріальним потоком для досягнення цілей менеджменту

Джерело: складено за [5]

Нині існує багато визначень логістики. У термінологічному словнику А. Н. Роднікова [10] наведено таке визначення: логістика – це наука про планування, контроль та управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, які здійснюються у процесі доведення сировини та матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача відповідно до його інтересів і вимог, а також передачі, збереження і обробки відповідної інформації.

В. І. Сергеев [11] розглядає логістику у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі логістика – це наука про управління матеріальними потоками, інформацією, що пов'язана з ними, фінансами та сервісом у певній мікро-, мезо- чи макроекономічній системах для досягнення поставлених цілей з оптимальними витратами ресурсів. У вузькому сенсі, тобто з позицій бізнесу, логістика – це інструментарій інтегрованого управління матеріальними та пов'язаними з ними інформаційними, фінансовими потоками, а також супутнім сервісом, який сприяє досягненню цілей організації бізнесу з оптимальними витратами ресурсів.

Російський учений Б. К. Плоткін [12] як фахівець з економіко-математичного моделювання вважає, що логістика – це наукова дисципліна про управління потоками в системах.

Крім того, в багатьох дослідженнях об'єктом дослідження та управління у логістиці є логістичний потік (матеріальний, інформаційний, фінансовий, послуг тощо). Використання логістичного потоку як об'єкта дослідження надає можливість розглядати всі його стадії як єдиний процес трансформації і руху пов'язаної з ним інформації та здійснювати інтегроване управління [13].

Можна говорити, що виділяють два основні наукові підходи до трактування дефініції «логістика», які принципово відрізняються один від одного й одночасно охоплюють головні еволюційні етапи цього поняття [5]:

- ✦ перший підхід – об'єктом логістики є процес фізичного поширення продукції або процес її руху від сировини до кінцевого споживача;
- ✦ другий підхід – об'єктом логістики є логістичний потік, тобто вся різноманітність поточкових процесів як у сфері виробництва, так і у сфері обігу, що власне розширює сферу прикладання логістики, адже об'єктами дослідження в цьому підході є матеріальні, фінансові, інформаційні, людські й інші ресурси.

Саме другий підхід, на нашу думку, узгоджується зі сприйняттям «домашнього господарства» як економічної одиниці, яка забезпечує створення та відтворення людського капіталу, самостійно приймає рішення на різних ринках, є власником і постачальником факторів

виробництва та намагається максимізувати задоволення власних потреб.

Так, з огляду на джерело формування доходів, сектор домашніх господарств слід розглядати як сукупність підсекторів: роботодавців, самостійно зайнятих працівників, найманих працівників, одержувачів доходів від трансфертів. Таким чином, у процесі кругообігу ресурсів, продуктів, доходів і видатків сектор домашніх господарств є базовим елементом і учасником на всіх ринках: на ринку праці – як працедавець; на фінансовому ринку – як учасник операцій із цінними паперами, готівкою; на споживчому ринку – як споживач товарів і послуг; на ресурсному ринку – як власник і продавець ресурсів [14].

Досвід і спостереження свідчать, що домашнім господарствам так чи інакше притаманні такі функціональні області логістики, як логістика постачання, ло-

гістика виробництва, логістика збуту, логістика повернень [15].

Адже домашні господарства як елементи макрологістичної системи функціонують у комерційному середовищі, купуючи товари для власних потреб та реалізуючи їх надлишок за допомогою різних каналів розподілу [4]. Загальну структурно-функціональну схему цього процесу наведено на рис. 1.

Таким чином, домогосподарства постійно задіяні у кругообігу товарних потоків. Вони самостійно вирішують, які товари, у якій кількості та в який період часу придбати, формуючи вхідні потоки домогосподарств, і обирають, які ресурси (трудові, товарні, виробничі, підприємницькі), у якій кількості та коли надати споживачам, забезпечуючи виникнення вихідних потоків [1] (рис. 1).

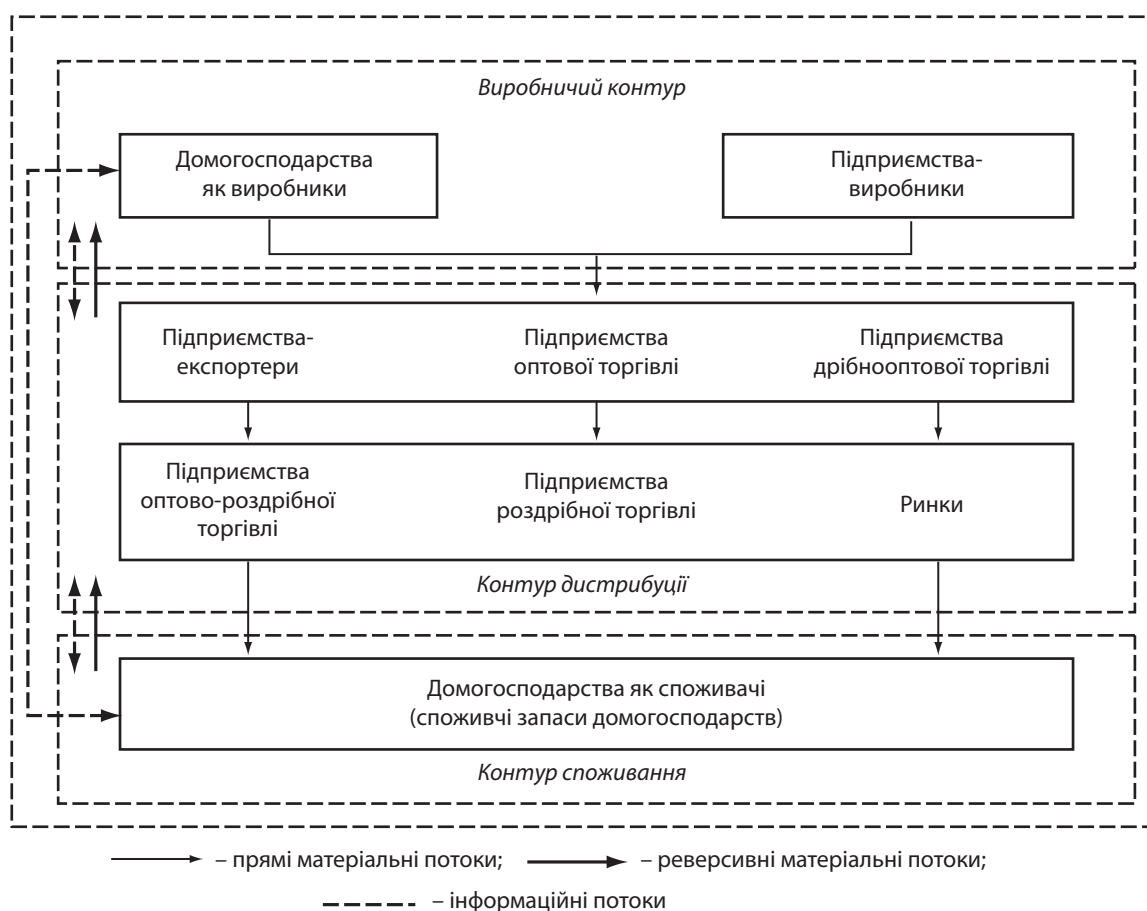

Рис. 1. Загальна структурна схема логістичної системи матеріальних потоків

Джерело: складено авторами із застосуванням результатів [1].

Отже, сектор домашніх господарств доцільно розглядати як один із ключових суб'єктів логістичної системи в масштабах національної економіки й одну із головних ланок у складі логістичних систем.

У випадку, коли логістичний потік є потоком послуг, можна говорити, що його природа унеможлиблює створення споживчих запасів. Адже особливістю послуги є збіг у часі та просторі процесів її виробництва, реалізації і споживання, що, як наслідок, супроводжується

відсутністю реверсивних потоків між контурами дистрибуції та споживання. У випадку дослідження фінансових потоків структура логістичної системи, зокрема контур дистрибуції, формується згідно з принципами функціонування фінансового сектора.

Вагрованій формі структурно-функціональна схема логістичної системи руху матеріальних і нематеріальних потоків містить такі підсистеми: виробництво, оптова торгівля, торгові посередники, роздрібна торгівля, домогосподарства (як споживачі та як виробники) [1].

Деталізація запропонованої схеми, крім іншого, відбувається з огляду на структуру руху ресурсів всередині домогосподарства (рис. 2), яка формується для забезпечення виконання ними економічних (основних) функцій, підтримка ефективного виконання яких здійснюється завдяки когнітивно-рефлексивній та інформаційно-комунікативній функціям, результатом чого є побудова оптимальної з точки зору домогоспо-

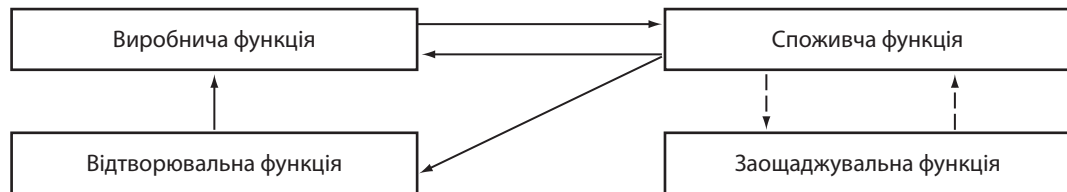

Рис. 2. Функціональна структура руху ресурсів всередині домашнього господарства

Джерело: складено авторами.

ВИСНОВКИ

У наведеній роботі встановлено, що поведінкова життєдіяльність домогосподарства, його функціональне, структурне й організаційне представлення окреслює простір складної соціально-економічної системи, в якій присутні соціально-економічні, когнітивні-рефлексивні зв'язки між агентами цієї системи, її центром та зовнішнім середовищем, які мають інформаційно-комунікативний характер забезпечення проходження матеріальних, фінансових, енергетичних та інших потоків. Частина цих зв'язків формує особливу поведінку домогосподарства, яку назвемо інноваційно-інтелектуальною поведінкою.

Під інноваційно-інтелектуальною поведінкою слід розуміти здатність людського капіталу домогосподарства оцінювати наявність когнітивно-рефлексивних зв'язків у просторі соціально-економічного середовища, направлених на адаптацію і самоорганізацію процесів управління діяльністю домогосподарств до зовнішнього середовища і генерувати інноваційний підхід агентів і центру домогосподарства до підвищення конкурентоспроможності активів життєдіяльності та супроводжувати і підсилювати їх інформаційно-комунікативну спроможність.

Наведені факти дають авторам наведеної роботи сміливість встановлювати певну еквівалентність між поняттям «економіка» у її первісному розумінні та «логістика» – у сучасному.

Але слід зауважити, що досі в епоху, де інформатизація соціально-економічних процесів є рушійною силою поведінкової залежності домогосподарств від когнітивно-рефлексивної та інформаційно-комунікативної функцій, не знайшли достатнього відображення процеси оцінювання здатності домогосподарства формувати поняття і продуктивні стратегії рішень логістичних завдань і відтворення їх в інформаційній структурі шляхом утворення інформаційно-комунікативних логістичних відношень розвитку домогосподарства, які є осередком зародження процесів самоорганізації логістичних структур з метою створення умов економічної

дарства структури інформаційних і матеріальних потоків, що супроводжується виникненням відповідних форм економічної поведінки.

При цьому певне домінування тієї чи іншої з них залежить від фази суспільного виробництва і може набувати форми виробничої, розподільної (дистрибутивної), обмінної та споживчої поведінки.

безпеки домогосподарств та інструментом опосередкованого впливу на економічну поведінку домогосподарства з боку держави. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Котис Н. В. Роль засобів та інструментів логістики в забезпеченні розвитку сектора домашніх господарств України. *Науковий вісник ХДУ. Серія : Економіка*. 2017. Вип. 22. С. 55–58.
2. Баскин А. И. Логистика домашнего хозяйства. *Логистика*. 2002. № 2. С. 32–33.
3. Зуева О. Н. Логистика потоковых процессов домашних хозяйств. *Риск*. 2008. № 2. С. 66–69.
4. Левкин Г. Г. Логистика домашних хозяйств. *Novainfo*. 2017. № 1. URL: <https://novainfo.ru/article/10208>
5. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1567>
6. Смирнов І. Г. Логістика: просторово-територіальний вимір: монографія. Київ: ВГЛ Обрії, 2004. 335 с.
7. Bowersox D. J., Closs D. J. *Logistical Management*. New York: Macmillan Publishing Company, 1991.
8. Сергеев В. И. Менеджмент в бизнес-логистике. М.: Филинь, 2006. 782 с.
9. Савенкова Т. Логистика – наука, управленческая и исполнительская деятельность. *Риск*. 2011. № 3. С. 32–38.
10. Родников А. Н. Логистика: терминологический словарь. М.: Инфра-М, 2000. 352 с.
11. Сергеев В. И. Логистика в бизнесе. М.: Инфра-М, 2001. 608 с.
12. Плоткин Б. К., Делюкин Л. А. Экономико-математические методы и модели в логистике. СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. 96 с.
13. Тюріна Н. М., Гой І. В., Бабій І. В. Логістика. Київ: Центр учб. літ., 2005. 392 с.
14. Мельник А., Ціщик Н. Сектор домогосподарств у сучасній економічній системі: теоретичні та емпіричні аспекти. *Вісник ТНЕУ*. 2008. № 3. С. 7–21.
15. Левкин Г. Г. О некоторых терминологических неточностях. *Логистика*. 2010. № 1. С. 16–17.

REFERENCES

- Baskin, A. I. "Logistika domashnego khozyaystva" [Household logistics]. *Logistika*, no. 2 (2002): 32-33.
- Bowersox, D. J., and Closs, D. J. *Logistical Management*. New York: Macmillan Publishing Company, 1991.
- Khvyshchun, N. V. "Sutnist poniattia «lohistyka»: retrospektyvnyi analiz" [The essence of the concept of "logistics": a retrospective analysis]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1567>
- Kotys, N. V. "Rol zasobiv ta instrumentiv lohistyky v zabezpechenni rozvytku sektora domashnikh hospodarstv Ukrainy" [The role of logistics tools and tools in ensuring the development of the Ukrainian household sector]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriya: Ekonomika*, no. 22 (2017): 55-58.
- Levkin, G. G. "Logistika domashnikh khozyaystv" [Household logistics]. *Novainfo*. 2017. <https://novainfo.ru/article/10208>
- Levkin, G. G. "O nekotorykh terminologicheskikh netochnostyakh" [About some terminological inaccuracies]. *Logistika*, no. 1 (2010): 16-17.
- Melnyk, A., and Tsishchuk, N. "Sektor domohospodarstv u suchasni ekonomichni systemi: teoretychni ta empirychni aspekty" [Sector of households in the modern economic system: theoretical and empirical aspects]. *Visnyk TNEU*, no. 3 (2008): 7-21.
- Plotkin, B. K., and Delyukin, L. A. *Ekonomiko-matematicheskiye metody i modeli v logistike* [Economic-mathematical methods and models in logistics]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGUEF, 2010.
- Rodnikov, A. N. *Logistika: terminologicheskii slovar* [Logistics: terminological dictionary]. Moscow: Infra-M, 2000.
- Savenkova, T. "Logistika - nauka, upravlencheskaya i ispolnitelskaya deyatelnost" [Logistics - science, management and performing activities]. *Risk*, no. 3 (2011): 32-38.
- Sergeyev, V. I. *Logistika v biznese* [Logistics in business]. Moscow: Infra-M, 2001.
- Sergeyev, V. I. *Menedzhment v biznes-logistike* [Management in business logistics]. Moscow: Filin, 2006.
- Smyrnov, I. H. *Lohistyka: prostorovo-terytorialnyi vymir* [Logistics: spatial-territorial dimension]. Kyiv: VHL Obrii, 2004.
- Tiurina, N. M., Hoi, I. V., and Babii, I. V. *Lohistyka* [Logistics]. Kyiv: Tsentri navch. lit., 2005.
- Zuyeva, O. N. "Logistika potokovykh protsessov domashnikh khozyaystv" [Logistics of household streaming processes]. *Risk*, no. 2 (2008): 66-69.